

TÜRKİYE’DE BALE SANATÇILARININ AKTİF DANS YAŞAMI VE SORUNLARI

ACTIVE DANCE LIFE OF BALLET ARTISTS IN TURKEY AND THEIR PROBLEMS

Seda AYVAZOĞLU¹

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye’deki klasik bale sanatçılarının aktif dans yaşamında ortaya çıkan sorunların kaynağı tespit edilerek çözüm önerileri üretilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmaya ait araştırmalar bale sanatının eğitim biçimini, mesleki uygulama sürecini ve bağlı olduğu mekanizmayı kapsar. Türkiye’de müzik ve sahne sanatları kurumları devlet desteğiyle yönetilmektedir. Türkiye’de bu işlevi Kültür Bakanlığı üstlenmiştir. Opera-bale kuruluşlarımız, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü’ne bağlıdır. Dolayısıyla bu mekanizma; Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve kanunlarıdır. Klasik bale, vücut yoluyla sergilenen artistik bir anlatımdır ve bir takım fiziksel uygunluk gereksinimlerine sahip olunması gereken bir sanat dalıdır. Bale dansçılarının aktif dans hayatını sona erdirmeye nedenlerinin başında biyolojik bir faktör olan “yaş” unsuru gelmektedir. Ekonomik, bürokratik ve psikolojik faktörler, sakatlanmalar, eğitim ve kültürel eksikliklere bağlı sorunlar da aktif dans yaşamını sonlandırma nedenleri olabilmektedir. Bale sanatçılarının söz konusu gereksinimlerinin yerine getirilmesi, kariyerlerinin gelişimi ya da ilerlemesi “sürekli eğitim” araçlarına başvurularak sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Bale eğitimi, vücut kompozisyonu, işsizlik, aktif dans yaşamı, stres.

ABSTRACT

The present study aims to explore the source of the problems of classical ballet artists in Turkey that emerge during the active life of dance, and to offer solutions. Thus, the research of this study involves the examination of the training format of the art of ballet, the process of professional practice and the mechanism it is connected to. Music and performing arts institutions in Turkey are managed with state support. The Ministry of Culture has undertaken this function in Turkey. Opera-ballet establishments are affiliated with the General Directorate of State Opera and Ballet. Therefore, this mechanism is in line with the laws of the Republic of Turkey. Therefore, this mechanism is laws of the Republic of Turkey. Classical ballet is an artistic form of expression and branch of art which necessitates certain physical fitness requirements. One of the main reasons leading ballet dancers to terminate their active dance lives is the biological “age” factor. Economic, bureaucratic and psychological factors, injuries, problems related to educational and cultural incompetences can also be causes of terminating their active dance lives. The needs of ballet dancers and their career development and progress can be met by resorting to “continuous education” tools.

Keywords: Ballet education, body composition, unemployment, active dance life, stress.

---

¹ Doktora öğrencisi, Adana Çukurova Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları Bale Anasanat dalı Başkanlığı
01330 Yüreğir / Adana, seda.ayvazoglu@hotmail.com

1.GİRİŞ

Bale sanatı uluslararası alanda yaygınlığa sahipken aynı zamanda bir ulus, topluluk, şirket veya bir sanat müdürüyle de anılarak ün yapabilmekte veya kurumsal bir bağla uygulanabilmektedir. Bale sanatçıları çok uzun ve özverili bir eğitim sürecinin ardından bu sistemin bir parçası olurlar ve kariyerleri boyunca da mücadeleye devam ederler. Söz konusu donanımın kazanılması gereken eğitim sürecinde ve aktif dans yaşamında fiziksel deformite kaçınılmazdır. Çünkü bale sanatının kendine özgü tekniği, vücudun belirli kalıplara uyum sağlayacak yapısının ancak anatomik değişimlerle idealize edilmiş beklentilere ulaşmasıyla kazanılmaktadır. Fiziksel deformitenin yanı sıra bale sanatçılarındaki " ilerleyen yaş" faktörü sahne üzerindeki kariyeri giderek dezavantaja dönüştürmektedir.

1.1.Bale Eğitimi İçin İdeal Vücut Kompozisyonu

Bale tekniği, vücudun yapısını ve özelliklede ayak yapısını normal fonksiyonları dışında kullanma zorunluluğu getirir. Genellikle eğitimi sekiz yılı kapsayan bale mesleğine, altı - yedi yaşlarında başlamak mümkündür. Ancak on bir - on iki yaşından önce klasik bale müfredatını içeren egzersizlere başlamak henüz kemikleri yumuşak olarak tanımlanabilecek çocuklarda fiziksel hasara neden olabilir. Hangi dansçının profesyonel bir bale dansçısı olup olamayacağını belirleyen belirli vücut şekilleri ve özellikleri vardır. Bu açıdan bale mesleğine, fiziki durum ve yaşa göre uygun bir eğitimle başlanması, sağlıklı bir bale yaşamına başlamanın ilk adımıdır. Bedene oranla uzun bir bacak yapısı, bale eğitimi için aranan diğer özelliklerin başında gelmektedir (bkz. Şekil 1).

Şekil 1 Bale Eğitimi İçin İdeal Vücut Kompozisyonu

Bir dansçının başlangıç dönemlerindeki eğitime bağlı gelişimi, kas ve kemik formasyonu ile iççice bağlantılı bir şekilde yürütülür. Bu nedenle eğitim, kaslar ve kemikler kendi başlarına gelişim yolunu çizme şansını elde etmezden önce yani, gelişigüzel bir yapılanmadan önce başlamalıdır.

Profesyonel olarak bale mesleğini seçmek isteyen adaylar, eklem hareketliliği (Beighton Score) ve anthropomorphik (vücut oranlarının ölçümü) ölçme ve değerlendirmelere tabi tutulurlar. Marfanoid habitus (gelişimsel aykırılıklar), eklem romatizması, göz kapağı düşüklüğü vb diğer değişiklikler bu mesleği seçmek isteyen kişiler arasında elenmelere neden olmaktadır.

Örneğin, bacakların iyi bir "turn out" (dışa dönüklük) teşkil etmesi, doğru yaşta derslere başlanırsa mümkün olabilir. Böylece ayaklar ve bacaklar kalçadan dışa dönük bir pozisyon oluşturacaktır (bkz. Şekil 2).

Şekil 2 Polina Seminoiva Berlin Devlet Balesi baş balerini

Ayağın bale mesleği için gerekli ideal duruşu ise kalçadan gelen dışa dönüklük kapasitesi ile doğrudan bağlantılıdır (bkz. Şekil 3). Klasik baledeki en önemli tekil faktör kalçanın düzgün dışa dönüşüdür. Her beş temel pozisyonun tek ortak paydası vardır; kalçanın maksimum dışa dönüşüdür. Bütün bale pozisyonları ya bununla başlar ya da bununla biter” (Deighan, 2005:67).

Şekil 3 Baledede ideal ayak bileği yapısı, relevé'de (yarım tabanda) duruş.

Geç eğitim ise her zaman, dışa dönme hareketinin ayak ve bacadan gelmesi anlamını taşımaktadır ve fazla gayret sonucu zorlanma, diz eklemleri üzerinde hasara neden olabilir ki bu durum geç yaşta eğitime başlamanın sonucu olarak belirir ve sınırlamalardan birini oluşturur. Vücut iskeleti ve uzuvlar bu nedenle, gelecekteki kullanımları için gelişmelerinin tam doğru aşamasında hazırlanmalıdırlar. Çok erken veya çok geç başlamak, öğrencinin ulaşmak istediği ideal için zararlar verebilir.

Dansta iyi bir performans için teknik, estetik ve beceri faktörlerinin önemli olduğu genel olarak kabul görse de, bu bileşenler dansçıların gelecekteki performansını tahmin etmede yeterli olmamaktadır (Steinberg, N. ve diğ.,2008:299). Vücuda doğru yerleştirilmiş klasik bale eğitiminin yanı sıra, ekstra yapılacak alternatif çalışmalarla baleyi seyretmeye değer kılan fiziksel özelliklere kavuşulabilir (bkz. Şekil 4).

Şekil 4 Alternatif Çalışmalar; esneme egzersizleri.

1.2.Aktif Dans Yaşamının Tanımı

Bale dansçıları aktif dans hayatları boyunca her çalışma gününe ortalama bir buçuk saatlik bir bale dersi ile başlarlar (bkz. Şekil 5) ve meslek hayatlarının başından itibaren öğrenmiş oldukları klasik bale pozisyonlarına dayalı bu egzersizleri, geliştirerek uygulamaktadırlar. Rutin olarak yapılan bu çalışma, bale sanatçısının sahnelemekle yükümlü olduğu eserin provasına hazırlayıcı niteliktedir. Aynı zamanda bu çalışma, bale dansçılarının teknik açıdan kendilerini geliştirebilmelerine de olanak tanır.

Şekil 5 Bale Dersleri

Şekil 6 Provalar. Koreograf Winthrop Corey, ve Kolombiyalı balerin Diana Catalina Gomez Gonzalez.

Bu nedenle, yapılan araştırmalar doğrultusunda günlük dans çalışmalarının performans için yeterli olmadığı; dans dışı ekstra antrenmanlarla (fiziksel uygunluk antrenmanları, oksijen kullanımını arttıran çeşitli antrenmanlar) yorgunluğun azaltılabileceği ve aerobik kapasitenin arttırılabileceği söylenebilir.

Her gün rutin olarak yapılan bale derslerinden sonra provalarda dansçılar için farklı koreograf, tarz ve tekniklerle dansları uyguladıkları ve yorumladıkları sahneye hazırlık süreci başlar (bkz. Şekil 6). Dansçılar için çalışılan her yeni koreograf yeni deneyimler demektir. Farklı tekniklerle öğrenilen yeni koreografilerde dansçılar, hareket sırasında nasıl nefes alıp verdiklerini ya da harekete nasıl başladıklarını, hareket biçimlerini, efor biçimlerini, uzamsal yolları ve fiziksel durumlarla duygusal durumlar arasındaki ilişkileri bedenlerine yerleştirerek sahneye hazırlık sürecini geçirmektedirler. Dansçılar rol dağılımı düzenine göre görevlerini yerine getirmekle yükümlüyken bazen kendilerine verilen rolün memnuniyetsizliğiyle isteksiz bir süreç yaşayabilmektedirler. Bu nedenle dansçılar fiziksel olarak sağlıklı koşullara sahip olmalarına rağmen sahnelenen eser ve provalar süresince kendilerini gösterebilecekleri daha iyi bir role sahip olamamaktan dolayı verimsiz bir süreçle karşı karşıya kalmaktadırlar. Dansçılar sakatlanmadıkları halde sahnelenen eserlerde rol dağılımına göre performanslarının altında bir dönem geçirebilmektedirler. Teknik olarak en

üst seviyesini koruduğunu düşünen dansçılar, seviyelerini kondisyon artırıcı çalışmalarla sağlamadıkları takdirde kaldığı yerden devam etmek istediklerinde kontrol kaybı yaşayarak sakatlanabilmektedirler.

Profesyonel bale dansçılarının aktif dans yaşamında ortaya çıkabilecek sorunların nedenlerine ulaşmak için, dansçıların aktif dans hayatındaki sahip olduğu vücut yapılarına, çalışma koşullarına, eğitimlerine ve psikolojik nedenlere bağlı diğer etkenlerin de incelenmesi gerekmektedir.

Bir dansçının kariyerinde şans faktörünün de çok büyük bir payı olduğunu vurgulamak yerinde olacaktır. Dansçının çalıştığı öğretmenler, kişisel ilişkileri, sınavlarının zamanlanması, rahatsız olan bir solistin yerini son dakikada alarak basamakları tırmanması, sözü geçen bir yönetici veya koreograf tarafından keşfedilmesi ve tanıtılması veya bir koreografi kişiliğiyle özel bir şekilde tamamlaması gibi ayrıntılar doruğa yükselme için gerekli ve yeterli bulunabilir. Tüm bu faktörler ve daha birçoğu, büyük dansçıların birçoğunu bugün buldukları yere getirmede etkili ve yararlı olmuşlardır. İstanbul Devlet Opera ve Balesi balerinlerinden Zuhâl Balkan kurumundaki kariyer mekanizmasından kendisiyle yapılan röportajda (Sonat, 2011) şu şekilde bahsetmektedir:

“Bizim aramızda bir başrol çekişmesi olmuyor. Çünkü solistler zaten belli. Hep aynı insanlar üzerinde dönüyor sistem. Bizde bir başrol açıklandığında şaşkınlık olmuyor. Solist olmak için fiziğinin çok iyi olması lazım. Benim başrol oynamam tamamen şans eseri gerçekleşti. Benim önümde dört kişi vardı, hepsi teker teker sakatlandı ve hayatımın ilk başrolünü öyle oynadım.”

1.3.Fiziksel Faktörler ve Sakatlanmalar

Bale gösterisini keyifle izleyen seyirci, genellikle bale dansçısının maruz kaldığı ağır fiziksel streslerin farkında değildir. Özellikle kadın dansçılarda pointe'de (parmak ucunda, bkz. Şekil 7) dans etmek, erkek dansçılarda da grand allégro (büyük zıplama, bkz Şekil 5) ve pirouette (tek ayak üzerinde dönüş) hareketleri alt ekstremiteleri ağır streslere maruz bırakmaktadır.

“Bir dansçının seneler zarfında antrenman ve gösteri yaparken nasıl değiştiğini görebiliriz. Genç yaşta kas dengesizlikleri gelişmeye başlar. En başta herhangi bir eklem kısıtlaması, kas fazla hareketinden kaynaklanabilir. Zamanla bu yumuşak doku kısıtlamaları eklem yüzeyi bağlantılarında değişime neden olur. Eklemelerin yanlış hareketi, lomber spine instabilitesin* e veya kalça eklemi ağrılarına neden olur daha sonra ise eklem yüzeyin

* Lomber; omurga daha çok öne ve arkaya eğilme hareketlerine izin verir. Bazen spinal füzyon bariz instabilite (dengesizlik, tekrar eden burkulma vb.) bulunmayan ağırlı bir omurga durumunun tedavisi için düşünülebilir.

yapısının, kemiğin veya diskinin, strüktürel* değişimine neden olur.”
(Ramel:1994:6)

Kısacası bale eğitimiyle birlikte başlayan fiziksel deformasyon, kondisyon sağlayan çalışmalarla dengelenmeye çalışılarak, dansçının aktif dans yaşamının uzatılmasına yönelik başvurulan yöntemler arasındadır.

Şekil 7 Kızlarda Parmak Ucunda "Point" Duruşu

Dansçıların kas kuvveti gelişimi için sadece dans çalışma programlarının yeterli olmadığı; ilave olarak ağırlık antrenmanları ya da direnç çalışmaları gibi kuvvet antrenmanlarının da programa dahil edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, bu faktörlerle birlikte koreografi koşullarını yerine getirmek ve fizyolojik gereklilikleri sağlamak için çalışma programı oluşturulmalı ve dansçılar bu şekilde yetiştirilmelidir (Redding, E. ve diğ., 2010). Ayrıca dansa özgü fiziksel ve fizyolojik gerekliliklerin artması yaralanma riskini de arttırdığından, dans sporunda kondisyonel gelişim ve performansın önemi büyük ölçüde artmaktadır (Koutedakis ve Jamurtas, 2004:651).

Ancak bu ek çalışmalar dansçının aktif dans yaşamında dayanıklılığına yönelik bir uygulamadır. Mental yorgunluk, sakatlanmalar, biyolojik vb. diğer etkenleri ortadan kaldırdığı söylenemez. Her dansçı aktif dans yaşamı boyunca çevresel faktörler, kişisel tercihler vb nedenlerle farklı bir kariyere sahip olmaktadır. Ayrıca eğitim döneminde eğiticinin bale öğrencilerini deneyimleriyle bilinçlendirebilme konusundaki etkinliği ve

* Strüktürel: anatomik terim; yapısal.

dansçının mesleki disiplini kazanarak olumsuz deneyimlerden kaçınabilmesini sağlamak, bir dansçının uzun ve sağlıklı bir dans kariyerinin oluşması açısından oldukça önemli bir görevdir.

1.4.Ekonomik Faktörler

Dansçının eğitimini aldığı dalda iş seçimi yapması idealdir. Ancak bu konuda dansçılar çeşitli engellerle karşılaşabilmektedir. Bunlardan birisi klasik bale eğitimi almış olan dansçıların istihdam edilebileceği kurumların ülkemizde yalnızca bir kaç tane olmasıdır. Bir bale topluluğuna herhangi bir nedenle girmeyi başaramayan veya yetenekleri, eğitim düzeyleri, teknik güçleri yeterli olmayan dansçılar için alternatif meslek dalları olarak televizyon, film dünyası ve müzikal tiyatrolar sayılabilir. İş olanaklarının kısıtlı oluşu bir dansçının önünde duran olası sorunların yalnızca başlangıcıdır. Aynı zamanda fiziksel nedenlerden ötürü, bir dansçının çalışma hayatı son derece kısadır. Klasik bale dansçısı, işsizlik, daha avantajlı bir pozisyon elde etme vb. nedenlerden dolayı alan değiştirdiği taktirde gerekli alt yapıyı sağlamayı gerektiren bir durum ortaya çıkar.

Eğitimini tamamlayan klasik bale dansçıları, profesyonel dans hayatlarına başlamak ve iş sahibi olabilmek için, eğitim hayatları süresince uygulamış oldukları bale dersinden ve istenilen eserlerden dans ederek seçme sınavlarına girmektedirler. Türkiye’de bale dansçısı olarak mesleğini sürdürmek isteyen sanatçı adayları, devlet opera ve balelerinde sözleşmeli sanatçı olarak veya bazı dönemlerde Maliye Bakanlığı’nın izni ile Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü tarafından açılan kadro sınavını kazanmak şartı ile 65 yaşında emekli oluncaya dek kadrolu devlet memuru statüsünde çalışabilmektedir. Türkiye’deki bu sistem, bale dünyasının yurtdışındaki uygulamalarından farklıdır; profesyonel dans hayatına geçiş yapmak için seçme sınavıyla dansçı kabul eden yurtdışındaki bale grupları, kazanan adaylara eser başına aylık veya yıllık sözleşme ile kontrat yapılmaktadırlar. Bu durumda, bale dansçısı sakatlandığında kontratı iptal olma veya sözleşme süresi sona erdiğinde kontratı yenilenmeme riski vardır. Bu durum risk olarak adlandırılrsa dahi, bu bale grupları çok uluslu çalışmaktadırlar ve birçok dansçının ülkesinden ayrılıp iş bulabilmek veya kariyer yapmak adına ülke değiştirmesi oldukça yaygın bir şekilde devam etmektedir.

Yurtdışındaki bale gruplarında çalışan bale sanatçıları, performanslarına dayalı olarak veya sahip oldukları sanatsal konumlara göre farklılık gösteren kazanca sahiptirler. Koreograf, bale öğretmeni, baş dansçılar, solist, grup ve karakter dansçıların maaşları birbirinden farklıdır. Türkiye’de ise eserin sorumluluğunun büyük bir kısmını üstlenen, en

yoğun çalışma temposuna sahip bir baş dansçı ile karakter dansçısı olarak adlandırılan teknik açıdan büyük bir çalışma gerektirmeyen bir rolün dansçısı da aynı maaşı alabilmektedir. Anlaşıldığı gibi Türkiye’de bale dansçılarının çalışma ortamında ekonomik olarak rekabete dayalı bir sistem bulunmamakta ancak kadro sahibi olabilmek veya sözleşmeli olarak çalışma söz konusudur. Devlet opera ve balelerinde sözleşmeli statüde görevine başlayan bir bale sanatçısı, mesleğinde ne kadar ilerlese, baş dansçılığa dahi yükselse de, genel müdürlük tarafından kadro sınavı açılmadığı takdirde aynı statüde çalışmaya devam eder.

Ayrıca dansçıların çalışmadıkları tatil günlerinde de günlük yevmiyeleri kesilmektedir. Temsiller genellikle gece verildiği için bale dansçısı gündüz dinlenir veya provalara katılır. Geceleri, hafta sonu, bayram tatillerinde yurtiçi, yurtdışı turnelerinde görev yapmak durumundadır. Aynı zamanda hamilelik, uzun istirahat gerektiren sakatlık vb. durumlarda sözleşmelerin fes edilerek yerine başka bir dansçının alınması olağan bir durumdur. Yıllardır kadro sınavının açılmasını bekleyen sözleşmeli bale sanatçıları, yaşları ilerledikçe sahne hakimiyeti ve deneyim kazanmış olsalar dahi daha genç dansçılar karşısında bu durum kadro sahibi olabilmek için onların aleyhinedir. Çünkü kırklı yaşlarına yaklaşmış bir dansçının, sahne üzerinde 16 yaşında bir genç kıza veya genç bir prensi canlandırması seyirci karşısında inandırıcılığını yitirmektedir. Kadrolu sanatçılar da ise durum biraz daha farklıdır. Eğer bir dansçı solistliğe veya baş dansçılığa kadar yükselmiş ise birikimlerini genç nesillere aktarmak ve onları yetiştirmek amacıyla çalıştırıcı konumuna geçebilir. Veya kadrolu bir bale dansçısının doğum sonrasında fiziksel açıdan eski formuna uzun süre kavuşamayıp tekniği de gerilemesi durumunda görevine son verilmez, daha arka planda rollerde karakter dansçısı olarak aynı maaşını almayı sürdürebilmektedir.

1.5.Yaş Faktörü

Formunu koruyan, sağlıklı ve bale çalışmalarını aksatmayan dansçılar elbette eserlerde görevlendirilmektedir. Ancak teknik olarak birbirlerine yakın iki dansçıdan yaşı genç olan, kurumda daha uzun süre çalışabileceğinden kadrolu sanatçı olabilme şansı daha fazla olacaktır. Aynı zamanda doğası gereği, menstüral bozukluklar, kas iskelet sistemi yaralanmaları ile cilt ve tırnak problemleri gibi pek çok kaçınılmaz fiziksel deformasyona neden olan bale sanatında, dansçının karşısına yaşı ilerledikçe yıpranma nedeniyle artan sağlık problemleri de çıkabilmektedir.

1.6.Toplumsal Kimlik ve Cinsiyet

Dans bedenın sanatsal bir biçimidir; bedenın de toplumsal cinsiyet farklılıklarının büyük oranda kaynaklandığı yer olduğu varsayılır. Geçmişten günümüze dansın toplumlarda cinsiyete dayalı iş bölümüne bakarsak, batı kültüründe özellikle 19.yy'dan itibaren bedenın denetim altına alınmış olduğunu dansın da ikinci sınıf bir sanat dalı olarak kabul edildiği görürüz (Foucault,2006:125). Orta sınıf kamusal ve özel alan ayırımının olduğu Viktoryen dönemde sanatta da toplumsal cinsiyete dayalı bir işbölümü oluşmuştur. Paul Hoch, bu dönemde sanatın, içsel olanın duygusal temsili olarak kabul edildiğini ve dolayısıyla kadınla ilişkilendirildiğini, bilimin ise duyguların yer almadığı erkeğe ait bir alan olarak kabul edildiğini ifade eder (Burt,2007:47). Dolayısıyla sanatçı, duygusal, pasif, duyarlıdır ve kadınsı özelliklere sahip kabul edilir.

Erkek bale dansçalarına kıyasla kadın bale sanatçılarının dans kariyeri dışında, toplumsal açıdan farklı sorumlulukları vardır. Kadın bale sanatçısı, geleneksel aile yapısının anne figürünü oluşturmak için sosyal çevresinin kendisinden beklentilerini çoğu zaman kariyerine göre belirlemek durumundadır. İstanbul Devlet Opera ve Balesi bale sanatçılarından Tülay Yalçınkaya, "Türkiye'de dans eden kadın" konusuyla ilgili kendisiyle yapılan röportajda (Sonat,2011) düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Türkiye'de dans eden bir kadın olmak çok zor. Eğer bir aile kurmak istiyorsanız, çocuk doğuracaksanız, genç yaşta anne olmak daha mantıklı. Benim çocuğum yok. Eğer olsaydı, genç yaşta olması gerekirdi ya da artık daha ileriki yaşlarda olabilir. Benim çocukluk hayalimdi bale sanatçısı olmak. Sekiz yaşımdan beri bale yapıyorum. Çok seviyorum işimi. Erken bitecek, biliyorum; fiziksel olarak belli bir yaşa kadar yapabilirim, ona rağmen çok seviyorum. Temsil günlerine yaklaştığımızda, uyku düzeni çok önemli, gıdaya dikkat etmek gerekiyor. Zaman zaman rejim yapıyorum. İyi ve düzenli yiyorum. Hiçbir zaman çok ince olmadım ama dünya dansçıları gibi bulimik olma yoluna da girmedim. Diğer dansçılara göre kendimi kilolu gördüğüm dönemlerde hocalarım, "Kudretlisin ve yapabiliyorsun, çok ince olup hastalıklı olacağına bu halini tercih ederiz" dedikleri için içim rahat. İçki ve sigara kullanmıyorum."

Erkek bale dansçalarına kıyasla balerinlerde yaş faktörünün sahne üzerindeki dans kariyerinin değişimi dışında, sosyal hayat açısından da olumsuz bir faktör olduğunu Zuhâl Balkan'ın sözlerinden anlamaktayız;

"Ben çocuk sahibi olmak istiyorum ama o kadar çok seviyorum ki baleyi, bu düşünceden uzak duruyorum. Çünkü çocuk demek baleye ara vermek demek. 40'larımnda çocuk sahibi olabileceğim herhalde"(Sonat, 2011).

Dansın toplumsal yaşamın çerperinde olması zaman zaman geleneksel olmayan değerlere ve yaşam biçimlerine daha açık olmasını da beraberinde getirmiştir. Kadın dansçılar estetik olmayan dönemlerinde yani hamilelik veya görüntüyü değiştiren bir sağlık problemi vb. ile sahnede yer almazlar. Yaşlı bedenlere de sahne üzerinde yer verilmez.

1.7.Psikolojik Faktörler

Bale mesleğinin vazgeçilmezi olan disiplinli çalışma hayatı ve rekabet ortamı nedeniyle aşırı baskı altında hissetmek, yüksek hedefler, zihinsel hazırlıklar, endişe, güvensizlik vb nedenler aktif dans yaşamında dansçıyı psikolojik olarak olumsuz olarak etkileyebilmektedir. “Profesyonel dansçıların sağlık riskleri” üzerinde yazılmış bir makalede, mesleki gereksinimlerin dansçılar üzerinde stres yarattığı ve fiziksel problemlerin kaynağını oluşturduğu ifade edilmiştir (Maloney,1983:549):

“Profesyonel dansçılar bazen kronik iş yeri stresi ile birlikte olumsuz durumlar yaşarlar. Bir bale dansçısının ortalama geliri düşüktür ve rekabet yüksektir. Bunlara artı olarak dansçılar teknik ve fiziksel mükemmeliyetçilik sıkıntısı yaşarlar. Kilonun etken olduğu diğer aktivitelerde de (at jokeyi) olduğu gibi dansçılarda anorexia ve blumia gibi yüksek yemek yeme düzensizliği riski altındadır. Birçok genç dansçı ideal dansçının zayıf olması gerektiğine inanır bu yüzden diyetlerini takıntılı bir şekilde kontrol altında tutmaya çalışabilirler. Bu tür dansçılar, zayıf dansçıların bale yapmaları için gerekli dayanıklılığa sahip olmadığını ve sakatlanmalara karşı ayrıca uzun dönem sağlık sorunlarına karşı risk altında olduklarının farkında değillerdir veya göz ardı etmek isterler”.

Bale dansçıları çalışma yerinde uymakla yükümlü oldukları şartların dışında günlük hayatlarında da bedensel sağlıklarını korumak ve sürdürmek adına çaba göstermek ve bu bilinci kazanmaları gerekmektedir. İstanbul Devlet Opera ve Balesi balerinlerinden Zuhâl Balkan, yaşam biçimi haline gelen dans hayatının mevcut sıkıntılarında kendisiyle yapılan bir röportajda (Sonat, 2011) şu şekilde bahsetmiştir:

“Çocukluk hayalim değildi bale sanatçısı olmak. Gayet bilinçsiz girdim. Her şeye rağmen pişman değilim. Ben şu an sakatım, canım çok yanıyor, buradan gitmek istiyorum ama bir hafta sonra çok özlerim. Çok hareket ediyoruz, sabahdan akşama kadar çalışıyoruz çoğu zaman. Özellikle yeni bir eser çıkaracağımız zaman daha da yoğunuz. Kendime dikkat etmeye çalışıyorum. Gece çok geç yememeye gayret ediyorum.”

2.TARTIŞMA

Fiziksel performansa dayalı bir meslek olan bale sanatının yaş, sakatlanmalar vb. nedenlerden dolayı kısılma durumu düşünülerek, aktif dans yaşamı sonrasında da bale sanatçısının çalışma hayatının devam edebilmesi sağlanmalıdır. Çoğu meslek gruplarında da

benzer şekilde işgücü tek bir alanda eğitimi yeterli olmamakta, değişen işgücü piyasasının gereklerine kısa sürede uyum sağlayabilecek kapasitelere sahip işgücü ömür boyu eğitimle olanaklı hale gelebilmektedir.

Aktif dans hayatında sağlıklı geçmeyen bir süreç, ileriki dönemlerde artarak ve adeta kronikleşerek aktif dans hayatı sonrasında birçok alanda sorun olarak dansçıların karşına çıkmaktadır. Bu sorunlara kurumlar çözüm üretseler dahi bale sanatçılarının bu sürece adapte olabilmeleri için gerekli alt yapının temellerini aktif dans hayatı döneminde atmış olmaları gerekmektedir.

Aktif dans hayatını, ileri yaş, sakatlık vb. nedenlerle devam ettiremeyecek olan bale sanatçılarının dans yılı baz alınarak olası yeni bir düzenlemeyle, aktif dans hayatı sonrasında da mesleki kariyerlerine devam edebilmelidirler. Bu yöntem aynı zamanda kuruluşların düzey yükselmesini sağlayacak biçimde yeni başvuruların kabulüne; iş sahibi olmayı bekleyen genç adaylara da olanak tanıyacaktır.

Yıllarını mesleğine odaklı yaşayan bale sanatçıları veya henüz önünde uzun bir dans hayatı varken çeşitli sebeplerden dolayı bale dansçılarının dans hayatları sona erebilmektedir. Bu durumda psikolojik olarak hazır olmayan bir dansçı, mesleğiyle ilgili bilgi birikimine veya yeterli deneyime sahip değil ise mesleğinden tamamen uzak kalmak durumunda olacaktır. Genellikle 30'lu yaşların sonlarında aktif dans hayatı sone eren bale sanatçıları günümüz koşullarına göre yeni bir emeklilik düzenlemesi yapılmadan erken emekli olmayı maddi nedenlerden dolayı düşünmemektedirler. Ankara Birim Dans Tiyatrosu'nun Genel Sanat Yönetmeni İhsan Bengier emekli olmalarının bale sanatçılarına maddi açıdan zarar vereceğini düşündüğünü, konuyla ilgili kendisiyle yapılan bir röportajda (Türker, 2008) şu sözlerle ifade etmiştir:

"Emekli olmaya korkuyoruz. Çünkü emekli olduğumuz zaman maaşımızın yaklaşık yüzde 70'ini bir daha alamayacağız. Bu da mağduriyet oluyor."

2.1.Sorunlar İçin Çözüm Önerileri

Tespit edilmiş sorunlara çözüm önerilerinde bulunulurken, sonucun hem emektar bale sanatçısının alt yapısına uygun hem de sanatsal birikimlerin kamuya aktarılması amacıyla toplumsal bir kalkınma modeli düşüncesiyle hareket edilmiştir.

- Yaşa, fiziksel yıpranmaya veya sakatlanmalar sonucunda sahne üzerinde görev alamayan bale sanatçılarının kurumlarda sanatsal bilgi isteyen yan işlerde ve okullarda eğitim sürecinde

değerlendirilmeleri hususu yasayla düzenlenmelidir. Yetişkin izleyicinin hazırlanabilmesi için eğitim kurumlarıyla işbirliği ve düzenli eğitim gösterileri yapılmalıdır. Bu gösteriler, küçük gruplar halinde bizzat okullara gidilerek de düzenlenmeli, bale sanatı tanıtılmalı ve eğitimi konusunda bilgi verilmelidir.

- Günümüz örgütleri açısından insan kaynaklarının eğitilmesi ve geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Eğitim faaliyetlerinin gerekliliği ve önemini artıran faktörler her alanda yaşanan değişimlerdir. Eğitim, örgütlerde insan kaynakları yönetimi sisteminin bir alt sistemidir. Bale sanatçılarında aktif dans yaşamı süresinin uzaması şansını sağlayacak sağlıklı yaşam bilincinin kazandırılması ve bu konuda çeşitli eğitimler verilmesi faydalı olacaktır.

- Dansçıların daha uzun süre sahnede kalması için yurtdışındaki 30-40 yaş üzeri eserler sahneleyen toplulukların model alınması için girişimlerde bulunmak olasıdır.

KAYNAKÇA

ALANAY, A., <<http://www.ahmetalanay.com/turkce/omurga-hastaliklari-spinal-fuzyon-cerrahisi.asp>> (s .e. 5 Ağustos 2011).

BOUCHER, T., <<http://dancersfeetct.blogspot.com/2011/04/painful-feet-after-ballet.html>> (s .e. 7 Mayıs 2012).

BURT, R.,(2007). "The Trouble With The Male Dancer", Routledge, New york.

Dance Injuries & Exercise, <<http://wehelpwhathurts.homestead.com/dance.html>> (s .e. 5 Ağustos 2011).

DEIGHAN, M.,(2005). "Flexibility in dance". Journal of Dance Medicine & Science.

Ecerkale, Ö.

<http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/tez/pdf/fizik_tedavi/dr_oznur_ecer kale.pdf> (s. e. 25 Mayıs 2012).

FOUCAULT, M., (2006). "Surveiller et Punir, Naissance de la Prison" (Hapishanenin Doğuşu) Ankara.

HOCH, P., <http://tr.wikipedia.org/wiki/Victoria_devri> (s. e. 5 Mayıs 2012)

Koutedakis ve Jamurtas.,(2004). " The Dancer As a Performing Athlete; Physiological Considerations". Sports Medicine.

LANE, A.,(1996). " The Maina Gielgud Story: A Biography". London.

MALONEY, MJ., (1983). " Dansçılar Anoreksiya Nervoza ve Bulimia Doğru Tanı ve Tedavi Planlaması" Clin Sports Med 2. <<http://en.wikipedia.org/wiki>> (s .e. 5 Ağustos 2011).

PERFECT BALET BODY, <<http://perfectballetbody.tumblr.com/post/16872962009>> (s. e. 10 Nisan 2012).

RAMEL E, MORITZ U.,(1994). "Self-Reported Musculoskeletal Pain And Discomfort In Professional Ballet Dancers In Sweden" Scand J. Rehabil Med.

REDDING, E. ve diğ.,(2010). "Dance Science: Scientific Investigations into The Effect Of Dance Specific Fitness Training And Its Impact Upon Pedagogic Practices And Dance Performance". International Symposium On Performance Science,

<<http://www.performance-science.org/cache/fl0019929.pdf>> (s. e. 15.05.2010).

SONAT, B., (2011). " Türkiye'nin Kadrolu Yıldızları" Sabah Gazetesi, İstanbul.

STEINBERG, N. ve diğ.,(2008). "Growth And Development Of Female Dancers 8-16 Years".

American J Human Biology.

TÜRKER, Ş., (2008). "Baleciler Şikayetçi", Gazete Vatan, İstanbul.